

Värde, inte tid – AI och

När AI gör timmar till minuter **utmanas inte bara advokatens traditionella timdebitering** utan även delägarmodellen, biträdande juristers roll och konkurrensen på advokatmarknaden.

AI förändrar inte kravet på skäligt arvode. Däremot bryter tekniken upp kopplingen mellan tid och värde – med genomgripande konsekvenser för den affärslogik som länge burit advokatbranschen.

Skäligt arvode i AI-eran – vad säger reglerna?

Advokatsamfundets vägledande regler om god advokatsed (VRGA) anger att "Det arvode en advokat debiterar skall vara skäligt". "Vid bedömning av vad som är skäligt arvode för ett uppdrag får beaktas vad som avtalats med klienten, uppdragets omfattning, dess art, svårighetsgrad och betydelse, liksom advokatens skicklighet, arbetets resultat och andra sådana omständigheter." Tiden är alltså endast en faktor bland flera och ska enligt regelns kommentar grundas på en uppskattning av vad uppdraget "normalt skulle ha krävt", inte en exakt tidsmätning. Vidare anger kommentaren bland annat att "nyttan för klienten", "särskilt ansvar som advokaten anförtröts" och "advokatens specialkunskaper" ska beaktas.

Samtidigt kan konstateras att samfundets disciplinnämnds praxis ofta fäster avsevärd vikt vid faktiskt nedlagd tid. Regeln pekar mot värde; praxis har ofta lutat mot tid.

Timdebitering efterfrågas av klienter och är alltså den gängse er-

Håkan Fohlin är internationellt inriktad senior advokat specialiserad inom bolagsrätt, riskkapital och kommersiella avtal. Webbplats: fohlinlaw.com.

sättningsformen. Inte minst eftersom domstolar, försäkringsbolag och rättshjälpsmyndigheten behandlar nedlagd tid som den centrala parametern. Fasta eller värdebaserade arvoden förekommer, särskilt inom affärsjuridiken, men utan att utmana timdebiteringens dominans.

Det är just denna spänning – länge latent i advokatmarknadens affärslogik – som AI nu synliggör med en tydlighet som gör den allt svårare att bortse från. Klienter har länge betalat juridik som taxi, när värdet i verkligheten snarare liknar arkitektur: den avgörande prestationen ligger i resultatet, inte i tidsåtgången. Modellen har ändå bestått eftersom timdebitering upplevts ge klienten kostnadskontroll.

Men när en erfaren advokat med AI-stöd på en timme kan göra vad som tidigare krävde åtta – och ofta bättre – blir frågan ofrånkomlig: vad betalar klienten egentligen för?

Offentligt reglerade arvoden och AI – den utforskade frågan

Inom rättshjälpen, rättsskyddet och vid ersättning enligt timkostnadsnormen bestäms advokatens ersättning ytterst genom offentlig reglering, försäkringsvillkor eller domstolsprövning – och den centrala parametern är tid. Systemet förutsätter i praktiken att juridiskt värde mäts i nedlagda timmar.

Här uppstår en regulatorisk konflikt mellan ett tidsbaserat ersättningssystem och en teknik som bryter kopplingen mellan tid och det värde juridiskt arbete skapar. Ska ersättningen verkligen reduceras därför att arbetet gått snabbare?

Svaret är sannolikt nej – men konsekvenserna är tydliga. En advokat som med AI-stöd löser en uppgift på en timme i stället för åtta kan inte utan vidare debitera för åtta timmar. Men systemet saknar samtidigt mekanismer för att ersätta effektivitet när värdet av arbetet består. Resultatet blir att effektivitetsvinsten omvandlas till en intäktsförlust för advokaten – ett system som i praktiken bestraffar effektivitet och rationell AI-användning inom rättshjälp och rättsskydd. Detta blir särskilt problematiskt mot bakgrund av att det sedan länge framförts starka skäl för att nivåerna inom rättshjälpen och timkostnadsnormen redan i dag är otillräckliga.

Trots de betydande praktiska och principiella konsekvenserna har just arvodesfrågan hittills analyserats påfallande lite i Sverige – vare sig i rättspraxis, Domstolsverkets vägledning eller inom Advokatsamfundets etikdiskussioner. Advokatsamfundet har visserligen antagit såväl allmänna råd om AI-användning (juni 2024) som en mer heltäckande vägledning om användning av generativ AI i advokatverksamhet (juni 2025),

advokatens arvode

men ingen av dessa tar upp frågan om hur inbesparad tid på grund av AI påverkar arvodet.

Är detta i själva verket en av de mest underbelysta men samtidigt mest systempåverkande frågor som AI-utvecklingen ställer advokatprofessionen inför?

Att frågan inte längre är hypotetisk illustreras av American Bar Associations Formal Opinion 512 (2024), där AI-stödd debitering uttryckligen behandlas som en etisk fråga. AI-genererat arbete får inte debiteras på ett sätt som ger en missvisande bild av arbetsinsatsen. Opinionen markerar också att AI-efektivisering inte får användas på ett sätt som leder till ett oskäligt eller oproportionerligt arvode i förhållande till det arbete som faktiskt utförts.

På europeisk nivå antog CCBE (Rådet för de europeiska advokatsamfundet) redan 2022 allmänt hållna riktlinjer för advokaters AI-användning och har i oktober 2025 antagit en uppdatering genom "CCBE guide on the use of generative AI by lawyers", som behandlar fördelar och risker med AI i advokatverksamheten och i förhållande till advokatetiken. Dokumentet tar dock inte upp frågan om arvode – och detsamma gäller Advokatsamfundets egna vägledningar från 2024 och 2025.

Advokatsamfundets huvudstyrelse har dock nyligen (10 juni 2026) ställt sig bakom en arbetsgrupp för

affärsjuridiska frågor. Gruppen ska bland annat klargöra om värdebaserad prissättning är förenlig med de vägledande reglerna om god advokatsed. Det är en viktig början – men den större systemfrågan kvarstår: hur ska värdebaserad prissättning få genomslag när domstolar, försäkringsbolag och Rättshjälpsmyndigheten fortfarande bedömer skäligheten främst utifrån antalet nedlagda timmar?

Förr eller senare kommer därför domstolar, försäkringsgivare och Advokatsamfundet att behöva ta ställning till en fråga som hittills kunnat undvikas: vad är egentligen ett skäligt arvode när juridiskt arbete inte längre står i proportion till den tid som lagts ned?

Från timkultur till alternativa ersättningsmodeller

Timmodellen har länge varit den modell klienterna föredragit, samtidigt som den gett advokaten ett tydligt sätt att motivera sitt arvode. Särskilt i internationella affärsjuridiska ärenden upplevs timdebitering fortfarande ge kontroll, transparens och förutsebarhet.

AI sätter emellertid modellen under ökande press. När kvalificerat juridiskt arbete kan utföras betydligt snabbare blir traditionell tidsredovisning svårare att motivera. Uppdraget börjar dessutom inte längre alltid från ett blankt blad – klienten

Förr eller senare kommer därför domstolar, försäkringsgivare och Advokatsamfundet att behöva ta ställning till en fråga som hittills kunnat undvikas: vad är egentligen ett skäligt arvode när juridiskt arbete inte längre står i proportion till den tid som lagts ned?

kan redan ha tagit fram utkast och analyser med egna AI-verktyg. Advokatens roll förskjuts därmed från produktion till granskning, strategisk bedömning och riskanalys.

Förskjutningen accelererar sannolikt övergången mot alternativa ersättningsmodeller. Fasta arvoden, abonnemangsmodeller och resultatbaserade ersättningar är inte nya företeelser i branschen, men de har snarare varit komplement än verkliga alternativ till timdebitering. Det finns goda skäl att ompröva den inställningen. Alternativen ryms redan inom ramen för den advokatetiska skälighetsprincipen, som i teorin står sig väl även i en AI-präglad juridisk miljö.

AI skapar samtidigt en intressant paradox. Om timdebiteringen består kan AI-utvecklingen bidra till högre timtaxor för de mest erfarna advokaterna, trots att den faktiska arbetstiden per ärende minskar. När den debiterade tiden i allt högre grad består av kvalificerad bedömning snarare än dokumentproduktion stiger värdet per timme. I mer standardiserade ärenden bör kostnaderna däremot pressas nedåt. Mycket talar därför för en mer polariserad juridisk marknad: lägre priser för standardiserade tjänster och ett uppåtriktat pristryck på kvalificerad rådgivning, där erfarenhet och omdöme är det som inte går att automatisera.

› Ersättningsmodellen rör hela advokatbranschens affärslogik. Den klassiska pyramidmodellen bygger på att stora volymer debiterbara timmar produceras av juniora jurister längst ned i hierarkin. När AI reducerar behovet av sådant arbete påverkas inte bara arvoden utan även utbildningsmodellen, bemanningsstrukturen och vägen till delägarskap.

AI och biträdande jurister

En av de viktigaste långsiktiga frågorna handlar inte om tekniken i sig, utan om vad AI-utvecklingen gör med nästa generations jurister – och vilket ansvar det lägger på advokatbyråerna.

Yngre jurister har traditionellt format sitt omdöme genom det praktiska juristarbete som AI nu börjar förändra: rättsutredningar, dokumentgranskning och repetitiva analyser. Med AI-stöd kan dessa uppgifter utföras snabbare. Det skapar effektivitetsvinster, men också en ny typ av sårbarhet. Om delar av det juridiska hantverket automatiseras samtidigt som juniora jurister tidigt involveras i mer komplexa frågor, uppstår risk för kompetensluckor, felaktig rådgivning, ansvarsrisker och skadeståndsanspråk mot byrån.

Den som använder AI måste kunna avgöra om resultatet är korrekt, juridiskt hållbart och faktiskt svarar mot den ställda frågan – men det förutsätter ett juridiskt omdöme som formas över år av praktiskt arbete.

För advokatbyråerna innebär det ett konkret ansvar: att ompröva hur biträdande jurister utbildas och handleds. Juridisk skicklighet behöver allt oftare kombineras med teknisk förståelse och förmåga att kritiskt granska AI-genererat material. Samtidigt måste yngre jurister utveckla den självständighet och bedömningsförmåga som längre fram krävs för eget rådgivaransvar.

Bilden är ändå inte enbart utmanande för yngre jurister. Med AI-stöd kan de tidigare i karriären arbeta med mer krävande uppgifter än

Det som skiljer advokaten från andra juridiska aktörer är inte titeln, utan de kärnvärden som bär upp advokatrollen – oberoende, tystnadsplikt, lojalitetsplikt och disciplin-tillsyn.

vad som var möjligt för bara några år sedan. Men det förutsätter en byråkultur där handledning, kontroll och kvalitetssäkring är en självklar del av det juridiska arbetet.

Hittills finns få tecken på att AI generellt minskar behovet av biträdande jurister. Det som förändras är inte behovet av yngre jurister, utan vägen in i yrket. Parallellt växer en ny yrkesroll fram i skärningspunkten mellan juridik och teknik – *legal engineer* – med ansvar för att utveckla och kvalitetssäkra AI-stödda arbetsflöden, en roll som nu tar form såväl på byråerna som hos klienterna.

De mest framgångsrika byråerna blir sannolikt de som lyckas kombinera avancerad AI-användning med stark intern utbildning och tydliga kontrollstrukturer. Den verkliga risken är inte att juristerna ersätts av AI, utan att branschen investerar snabbare i teknik än i människor – och därmed försvagar det omdöme som rådgivningen ytterst vilar på.

Timkultur och kvinnliga delägare

AI:s påverkan på advokatbranschen kan också få betydelse för en av branschens tydligaste obalanser: den låga andelen kvinnliga delägare. Om AI minskar beroendet av timkulturen kan det också underlätta vägen till delägarskap.

Andelen kvinnliga delägare är i Sverige lägre än i de flesta andra länder, trots att kvinnor sedan länge utgör omkring 60–65 procent av både juristexaminerade och nyanställda biträdande jurister på byråerna. När byråerna tappar kvinnor förlorar de kompetens och den investering som gjorts i biträdande juristerna.

Problemet ligger i ett system där ständig tidsproduktion och hög tillgänglighet premieras, samtidigt som frånvaro kan påverka karriärvägen negativt.

AI löser inte jämställdhetsfrågan. Men i takt med att AI driver fram alternativa ersättningsmodeller kan timkulturens grepp om karriärvägarna försvagas och tidsproduktionen bli mindre utslagsgivande för vägen till delägarskap. Det skulle ligga väl

i linje med samfundets mångåriga skälighetsprincip.

Ny konkurrens utifrån?

Det är inte första gången advokatbranschen ställts inför ett existentiellt konkurrenshot utifrån.

År 1999 rådde påtaglig oro. Revisionsfirmorna – dåtidens Big Five – byggde egna juridiska avdelningar under beteckningen multidisciplinarity practices, MDP. De hade resurserna, de globala nätverken, de etablerade klientrelationerna och kapitalet. Frågan var om advokatbyråerna helt enkelt skulle köras över.

Det blev inte så.

Advokatsamfundets etiska regler fungerade som en effektiv barriär. Revisorernas egna oberoenderegler satte ytterligare gränser. Sedan kom Enron- och WorldCom-kriserna, och förtroendekapitalet i revisionsbranschen raserades. Hotet mot advokaternas marknad försvann snabbt.

Den här gången är hotet av ett annat slag. Och det räcker inte med etiska regler som barriär.

AI-bolagen söker inte inträde i Advokatsamfundet. De kringgår inte reglerna. De verkar utanför dem – och prissätter därefter. Riskkapitalet söker skalbarhet och avkastning, inte en plats i yrkeskåren. Det som 1999 stoppades vid reglernas gräns kan i dag ta sig runt dem helt och hållet.

Den här gången räcker det alltså inte att försvara gränserna. Branschen måste också visa varför advokaten fortfarande behövs.

Med AI-stöd kan erfarna ensampraktiker och mindre byråer hantera komplexa frågor som tidigare krävde större team och omfattande juniorbemanning. AI förändrar alltså inte bara villkoren internt på de stora byråerna – det förskjuter konkurrensbalansen på marknaden.

En mer påtaglig förändring i det svenska advokatlandskapet inträffade i augusti 2025, när runt 130 före detta advokater lämnade Advokatsamfundet och anslöt sig till AGRD Partners. De kom från ett tiotal byråer, med Vinges tidigare managing

partner Maria-Pia Hope i spetsen. Bakom erbjudandet stod det danska riskkapitalbolaget Axcel. Argumentet var enkelt: externt kapital ger investeringsutrymme för AI, teknikkompetens och professionella styrelser.

Advokat Johan Lundberg satte det på sin spets i Affärsvärlden (oktober 2025):

”Frågan är inte om den nya modellen tar över. Frågan är hur snabbt den gör det.”

Men det finns starka motröster. Richard Åkerman, styrelseordförande på Hannes Snellman, är rakt på sak: ”Att tillåta externa ägare av advokatbyråer är en nästan lika dålig idé som att privatisera Högsta domstolen.”

Åkerman påminner om vad advokatens oberoende faktiskt innebär: ett skydd mot statlig maktutövning, mot oligarker, mot mediedrev. Advokater, skriver han, ska inte ”tassa vare sig för makten eller mammon”.

Det är ett tungt argument. Men den mest genomgripande förändringen kan komma från ett helt annat håll. Jan Dernestam, som under femton år ledde Mannheimer Swartling som managing partner, blickar framåt i en intervju i Dagens Juridik (4 maj 2026):

”Nu är vi kunder till Legora, men om inte alltför lång tid tror jag att de kommer att gå in i rådgivningsbranschen och börja konkurrera med advokater. De kan lika gärna ha den strukturen själva.”

Om de AI-bolag som i dag levererar teknik till advokatbyråerna på sikt själva börjar erbjuda juridisk rådgivning förändras inte bara byråernas affärsmodeller utan också konkurrenslandskapet för juridiska tjänster. Teknikbolagen är finansiellt starka och har redan tillgång till stora mängder juridisk information, avancerade AI-modeller och en kostnadsstruktur som advokatbyråerna har svårt att matcha.

Ett naturligt nästa steg är vertikal integration: att AI-bolagen inte nöjer sig med rollen som teknikleverantör, utan rekryterar erfarna jurister eller förvärvar byråer för att integrera

den kvalitetssäkring och juridiska bedömning som AI-bolagen ännu inte klarar självständigt.

Ansvar kan inte automatiseras

I takt med att AI-verktygen integreras i juridiskt arbete växer också antalet exempel på AI-hallucinationer. Amerikanska domstolar har redan markerat tydligt mot utvecklingen. Federala domare har bötfällt ansvariga partners när biträdande jurister lämnat in AI-genererade inlagor med falska rättsfallshänvisningar. Domstolarna godtog inte argumentet att felet låg hos juristerna som använde AI-verktyget. Ansvar låg kvar hos byråerna och de ansvariga parterna.

Liknande problem har uppmärksamats i Sverige. Svenska domstolar har kritiserat jurister som hänvisat till avgöranden från Högsta domstolen som aldrig existerat och samtidigt ifrågasatt hur sådan hantering förhåller sig till god advokatsed och skäligt arvode.

AI kan påskynda arbetet, men svaret kvarstår.

Ansvar, inte timmar

Det paradoxala är att svaret på advokatbranschens mest akuta prissättningsfråga alltid funnits i yrkets egna etikregler. Advokatsamfundets skälighetsregel står sig väl även i en AI-präglad praktik. Regeln har aldrig mätt arvodet i timmar, utan i värde, skicklighet och resultat. AI har inte förändrat den principen. Den har exponerat hur sällan branschen faktiskt tillämpat den fullt ut.

Det ger advokaterna en dubbel utmaning framöver. Internt handlar det om att ompröva vad som prissätts och varför; att tydligare visa klienterna vad de faktiskt betalar för. Externt handlar det om att försvara en position på en marknad där såväl dagens leverantörer av AI-assistenten inom juridik som riskkapitalfinansierade juristbyråer i morgon kan vara konkurrenter om rådgivningsuppgiften.

Det som skiljer advokaten från andra juridiska aktörer är inte titeln,

De bästa advokaterna har aldrig sålt timmar. De har sålt ansvar, omdöme och förtroende. Det är också det AI nu gör synligt.

utan de kärnvärden som bär upp advokatrollen – oberoende, tystnadsplikt, lojalitetsplikt och disciplin-tillsyn. Men ett regelverk ger inget skydd för en klient som inte känner till det – eller inte förstår värdet av det.

Advokatsamfundets viktigaste kommunikativa uppgift är att göra den skillnaden begriplig, relevant och värd att betala för. Det är ingen enkel uppgift. Men den är nödvändig.

Varken AI-bolag eller juristbyråer utan advokater är bundna av samma regelverk. Den som anlitar en advokat har tillgång till ett disciplinsystem, lagstadgade skyddsregler och en rådgivare med personligt yrkesansvar. AI öppnar för en mer affärsmässig och i grunden mer rättvis prissättning: advokaten belönas inte längre för att arbeta länge, utan för att skapa värde. Samtidigt är värde betydligt mer abstrakt och svårare att mäta än tid. Ju svagare kopplingen blir mellan nedlagd tid och arvode, desto större blir utrymmet för oenighet – och ytterst tvister – om effektivitet, klientnytta och vad som egentligen utgör ett skäligt arvode.

Frågan är inte om taxametern ska stängas av. Frågan är i vilka situationer den fortfarande kan motiveras.

Svaret är att den kan det – men under snävare förutsättningar än i dag. Vid verkligt kvalificerad rådgivning, i komplexa ärenden där mycket stora värden står på spel och där bättre mått faktiskt saknas, kan timdebitering alltjämt försvaras. Inte för att tid och värde sammanfaller, utan för att vi ännu saknar allmänt accepterade alternativa mätpunkter för det som inte kan standardiseras.

Mer standardiserade delar av det juridiska arbetet lämpar sig däremot för fasta arvoden och värdebaserade modeller. Distinktionen – inte ett generellt avskaffande – är det advokatbranschen nu behöver formulera.

De bästa advokaterna har aldrig sålt timmar. De har sålt ansvar, omdöme och förtroende. Det är också det AI nu gör synligt.

HÅKAN FOHLIN
Advokat